

Fra slaget ved Mutina til Ciceros død

Den 20. december 44 fvt. havde senatet modtaget meddelelsen om, at Decimus Junius Brutus ikke havde til hensigt at overgive sin provins, Gallia Cisalpina, til M. Antonius. Antonius var ellers allerede draget derop for at overtage provinsen i god tid. Senatet havde i juni afgjort, at provinsen ved årsskiftet 44/43 skulle falde til M. Antonius, der var konsul for året 44 fvt.

En situation, hvor en siddende statholder i en provins nægter at adlyde Roms øverste embedsmand, konsulen, var i sig selv uhørt; at Antonius ovenikøbet havde krav på provinsen, fordi han havde fået den tildelt i senatet, gjorde ikke situationen lettere for senatet. Havde stillingen kun været sådan, var senatet ufortøvet trådt ind på Antonius' side og havde erklæret Brutus for forræder.

Men så enkel var stillingen aldeles ikke. Ingen ting var helt simple; det havde de ikke været længe, og mordet på Cæsar den 15. marts 44 havde gjort situationen helt uoverskuelig. Antonius havde længe været Cæsars højre hånd. Decimus Junius Brutus havde været en af morderne. Konflikten oppe i Gallia Cisalpina var altså et udtryk for den borgerkrig, der så at sige *måtte* komme.

Der var blevet gjort meget for at undgå den borgerkrig. Allerede et par dage efter mordet havde senatet vedtaget en amnesti for morderne. Men samtidig havde det besluttet, at alle Cæsars politiske handlinger skulle stå ved magt. Det blev Antonius, der satte sig i besiddelse af Cæsars papirer, og som derfor var i stand til at fastlægge, hvad Cæsar havde haft i tankerne. I løbet af foråret og sommeren udnyttede Antonius disse papirer til det yderste til at konsolidere sin egen position og vanskeliggøre Cæsar-mordernes. Morderne måtte fortrække til forskellige steder uden for Rom. Til sidst spidsedes tingene til. I oktober-november samlede Antonius store militære styrker til sig selv, og mange i Rom frygtede, at han ville angribe byen. Antonius syntes på nippet til at bringe sig i stilling som Cæsars arvtager i ét og alt.

Men sådan blev det ikke. For i sit testamente havde Cæsar allerede adopteret en temmelig ukendt ung mand og indsat ham som sin arving. Denne unge mand, Cæsars grand-nevø, der ved adoptionen kom til at hedde *Gaius Julius Caesar Octavianus* (han var kødelig søn af en C. Octavius), ønskede at

blive ikke kun Cæsars arving, men netop også hans arvtager, og besluttede sig for at bremse Antonius. Han tog ud til de af Cæsars veteraner, der var blevet bosat i Syditalien, og påvirkede dem dels ved sin status af Cæsars adopterede søn, dels ved en klækkelig betaling, til at gribe til våben under hans egen ledelse. Hvis Antonius' plan virkelig var at erobre Rom med våben, måtte han opgive den; Antonius måtte endda lide den tort, at to af hans legioner (den tiende og den 'martiske') gik over til Octavian. Sidst i november forlod han Rom og tog til Gallien, hvor han fik lukket D. Brutus inde i byen Mutina og indledte en belejring af ham.

Den unge Octavian knyttede sig til den gamle Cicero, og gjorde ham til sin vejleder i det spegede politiske spil. Cicero introducerede ham officielt i senatet den 20. december, samme dag, som D. Brutus havde erklæret Antonius sin trods, og holdt en tale (den 3. filippiske), hvor han lovpriste begge overfor senatorerne; straks derefter holdt han endnu en (den 4. filippiske), hvor han sagde stort set det samme til en folkeforsamling foran senatsbygningen. Den 3. januar blev Octavian - ganske enestående - tildelt rang af 'pro-prætor' og fik sæde i senatet. Desuden gav man ham tilladelse til at søge embedet som konsul ti år før den normale minimumsalder for kandidater, som var 42 år. Octavian var 19; der var ingen risiko - før han blev 32, ville verden sikkert se helt anderledes ud. Men alle forsøg på at erklære Antonius for forræder mislykkedes. Den 4. januar besluttede senatet endda at forhandle med Antonius.

Der kom ikke noget ud af disse forhandlinger, men sålænge man forhandlede, lå D. Brutus jo belejret i Mutina. Konsulerne for året 43, Aulus Hirtius og Gaius Vibius Pansa, var (til Ciceros irritation) heller ikke meget for at indlede militære handlinger mod Antonius. Men efterhånden som Antonius' uvilje til at adlyde senatets befalinger blev tydeligere, måtte konsulerne samle styrker til at nedkæmpe ham. Octavian stillede sine private styrker til rådighed, og konsulerne samlede nye og gamle legioner. Sidst i marts er begge taget fra Rom for at lede operationerne i Norditalien. Men meldingerne fra krigen er ikke nødvendigvis gode, og stemningen i Rom er usikker. Men den 14. april møder konsulerne Antonius i et slag ved Forum Gallorum - og vinder.

Meldingen om sejren når Rom den 20. april, og dagen efter skriver Cicero begejstret dette brev (*Ad. Brut.* I 3) til en anden Cæsarmorder, Marcus Junius

Brutus, der befandt sig i Nordgrækenland, hvor han kommanderede en større styrke:

¹ Nostrae res meliore loco videbantur; scripta enim ad te certo scio, quae gesta sint. Qualis tibi saepe scripsi consules, tales exstiterunt. Caesaris vero pueri mirifica indoles virtutis. Utinam tam facile eum florentem et honoribus et gratia regere ac tenere possimus, quam
5 facile adhuc tenuimus! Est omnino illud difficilium, sed tamen non diffidimus; persuasum est enim adulescenti, et maxime per me, ejus opera nos esse salvos; et certe, nisi is Antonium ab urbe avertisset, perissent omnia.

² Triduo vero aut quadriduo ante hanc rem pulcherrimam timore
10 quodam perculsa civitas tota ad te se cum conjugibus et liberis effundebat; eadem recreata a. d. XII Kal. Mai. te huc venire quam se ad te ire malebat. Quo quidem die magnorum meorum laborum multarumque vigiliarum fructum cepi maximum, si modo est aliquis fructus ex solida veraque gloria. Nam tantae multitudinis, quantam
15 capit urbs nostra, concursus est ad me factus; a qua usque in Capitolium deductus maximo clamore atque plausu in rostris conlocatus sum. Nihil est in me inane (neque enim debet), sed tamen omnium ordinum consensus, gratiarum actio gratulatioque me commovet, propterea quod popularem me esse in populi salute
20 praeclarum est. ³ Sed haec te malo ab aliis.

Me velim de tuis rebus consiliisque facias diligentissime certiore illudque consideres, ne tua liberalitas dissolutior videatur. Sic sentit senatus, sic populus Romanus, nullos umquam hostis digniores omni supplicio fuisse quam eos civis, qui hoc bello contra patriam
25 arma ceperunt; quos quidem ego omnibus sententiis ulciscor et persequor omnibus bonis adprobantibus. Tu quid de hac re sentias,

tui iudici est: ego sic sentio, trium fratrum unam et eandem esse causam.

indoles, -lis, 3 f.: (medfødt) egenskab, tilbøjelighed.

virtus, -utis, 3 f.: personlig kvalitet, dygtighed, 'moral'.

honor, -ris, 3 m.: hæder, hædersbevisning. - Cicero tænker på hans specielle rang af proprætor mm.

gratia, -ae, 1 f.: taknemlighed, hengivenhed, 'respekt'.

opera, -ae, 1 f.: værk, 'indsats'.

res, rei, 5 f.: ting, sag, 'historie'.

civitas, -atis, 3 f.: samfund, borgerskab; *tota c.*: 'alle borgerne'.

per-cello, -culi, -culsum, 3: slår ned.

a. d. XIII Kal. Mai. = ante diem terdecimum Kalendas Maias (20. april: se H&Ø § 308).

labor, -ris, 3 m.: arbejde, slid, 'anstrengelse'.

vigilia, -ae, 1 f.: nattevagt, 'søvnløs nat'.

capio, cepi, captum, 3: tager, 'kan rumme'.

concursum, -us, 4 m.: sammenstimlen, 'opløb', 'demonstration'.

ad me: Cicero boede (som de fleste fine romere) på Palatin.

rostra, -orum, 2 n. (kun i plur.): talerplatformen på forum.

inanis, adj. 3: tom, 'forfængelig'.

consensus, -us, 4 m.: enighed. - Ciceros politiske ideal var *concordia ordinum*, en form for balance mellem de forskellige politiske kræfter i Rom.

gratiarum actio: taksigelse, 'sympatitilkendegivelse' (fra udtrykket *gratias ago*, jeg takker).

popularis, adj. 3: folkekær, folkelig. - Normalt ville Cicero være blevet betragtet som mere aristokratisk, 'optimat'.

salus, -utis, 3 f.: frelse, sikkerhed; *in populi salute*: 'når det drejer sig om folkets sikkerhed'.

certiorem aliquem facio: gør nogen sikrere = giver nogen efterretning om.

liberalitas, -atis, 3 f.: opførsel, som passer til en fribåren mand, 'rundhåndethed', 'storsindethed'.

dissolutus, adj. 1-2: opløst, 'ødsel', 'ubehersket'.

iudicium, -i, 2 n.: dom, vurdering; *tui iudici est*: 'det er op til dig'.

Marcus Antonius havde to brødre. Den ene, Lucius, fulgtes med ham; den anden, Gajus, lod Marcus få provinsen Makedonien for året 43. Men dér sad også Marcus Brutus, og det lykkedes denne at arrestere Gajus. Brutus vægrede sig ved at likvidere Gajus; Cicero fandt, der var tale om utidig finfølelse (det er dét, han mener med ordet 'liberalitas' i brevet). Brutus skrev straks tilbage til Cicero og forklarede, at han kun ønskede, at behandlingen af Gajus skulle være juridisk holdbar. '*Quod nondum senatus censuit nec populus Romanus jussit, id adroganter non praejudico*

neque revoco ad arbitrium meum’, skriver han tilbage, og der forelå faktisk heller ikke endnu et juridisk grundlag for at henrette Gajus. Ciceros forsøg på at få Antonius og alle hans tilhængere dømt ‘fjender af Rom’ var endnu ikke lykkedes. Sålænge Antonius syntes i stand til at gøre modstand, veg flertallet i senatet tilbage for denne dom. Men udviklingen i de sidste dage af april skulle ændre på situationen.

Den 21. april lykkedes det endelig konsulerne at tvinge Antonius til at hæve belejringen af Mutina. Cicero får meldingen meget hurtigt derefter, og skriver derefter til Marcus Brutus den 27. april:

Consules duos bonos quidem, sed dumtaxat bonos consules
amisimus: Hirtius quidem in ipsa victoria occidit, cum paucis diebus
ante magno proelio vicisset; nam Pansa fugerat vulneribus
acceptis, quae ferre non potuit. Reliquias hostium Brutus
5 persequitur et Caesar. Hostes autem omnes judicati, qui M. Antoni
sectam secuti sunt; itaque id senatus consultum plerique
interpretantur etiam ad tuos sive captivos sive dediticios pertinere;
equidem nihil disserui durius, cum nominatim de C. Antonio
decernerem, quod ita statueram, a te cognoscere causam ejus
10 senatum oportere. V Kal. Mai.

dumtaxat, adv.: kun, blot. -
Konsulerne er altså ikke
‘optimi’, men kun ‘boni’.

proelium, -i, 2 n.: slag. - ‘Slaget’ er
kampen ved Forum Gallo-
rum.

Brutus, -i, 2 m: *Decimus* Junius
Brutus, der havde været
indesluttet i Mutina.

secta, -ae, 1 f.: gruppe, slæng.

dis-sero, -serui, -sertum, 3: skiller ad;
redegør for; siger.

durus, adj. 1-2: hård (her adv.
komp., se H&Ø 274).

de-cerno, -crevi, -cretum, 3: giver
min mening til kende.

Cicero har altså nu det argument imod M. Brutus, at der faktisk foreligger en senatsbeslutning vedrørende Antonius’ parti. Men Cicero vil ikke foregribe M. Brutus’ opfattelse og har ikke udtalt sig hårdt om Gajus Antonius. Noget kunne tyde på, at M. Brutus har opfattet G. Antonius som

en *dediticius*, altså en, der har overgivet sig, og ikke som *captivus*, altså en, der bare er fanget; for G. Antonius bliver ikke henrettet før året efter, som en konsekvens af de politiske vold, der på det tidspunkt bryder ud i Rom, og som også koster Cicero livet.

Men hvis Cicero har det på M. Brutus, at han er for blød ved G. Antonius, har Brutus sine dybe tvivl om den unge 'Cæsar', dvs. Octavian. I sine breve tilbage til Cicero - og til andre - gav han ofte udtryk for, at han ikke var tryk ved ham - de to konsuler er nu døde, og hvad nu hvis den unge Cæsar vil være konsul? *Timeo de consulatu ne Caesar tuus altius se ascendisse putet decretis tuis quam inde, si consul factus sit, descensurum*, skriver han i midten af maj. *Utinam inspectare possis timorem de illo meum!*

M. Brutus' tvivl om Octavians intentioner var måske bedre funderede, end vi ved af. Vi kan jo se, at Cicero regner med, at M. Brutus får oplysninger fra andre end ham selv; og vi ved i hvert fald, at det ikke er sandt, at Octavian forfulgte Antonius. Det fremgår ganske tydeligt af et brev, som *Decimus Brutus* skriver til Cicero den 5. maj:

- 1 Non mihi rem publicam plus debere arbitror quam me tibi;
gratiorem me esse in te posse, quam isti perversi sint, in me
exploratum habes; si tamen hoc temporis videatur dici causa, malle
me tuum iudicium quam ex altera parte omnium istorum. Tu enim a
5 certo sensu et vero iudicas de nobis; quod isti ne faciant summa
malevolentia et livore impediuntur. Interpellent me, quo minus
honoratus sim, dum ne interpellent, quo minus res publica a me
commode administrari possit; quae quanto sit in periculo, quam
potero brevissime, exponam.
- 10 2 Primum omnium quantam perturbationem rerum urbanarum
adferat obitus consulum, quantamque cupiditatem hominibus
iniciat vacuitas, non te fugit. Satis me multa scripsisse, quae litteris
commendari possint, arbitror - scio enim, cui scribam.
- 3 Revertor nunc ad Antonium. Qui ex fuga cum parvulam manum
15 peditum haberet inermium, ergastula solvendo omneque genus

hominum abripiendo satis magnum numerum videtur effecisse.
Huc accessit manus Ventidi, quae trans Appenninum itinere facto
difficillimo ad Vada pervenit atque ibi se cum Antonio conjunxit. Est
numerus veteranorum et armatorum satis frequens cum Ventidio.

- 20 ⁴Consilia Antoni haec sint necesse est: aut ad Lepidum ut se
conferat, si recipitur, aut Appennino Alpibusque se teneat et
decursionibus per equites, quos habet multos, vastet ea loca, in quae
incurrerit, aut rursus se in Etruriam referat, quod ea pars Italiae
sine exercitu est. Quod si me Caesar audisset atque Appenninum
25 transisset, in tantas angustias Antonium compulsem, ut inopia
potius quam ferro conficeretur. Sed neque Caesari imperari potest
nec Caesar exercitui suo; quod utrumque pessimum est. Cum haec
talìa sint, quominus, quod ad me pertinebit, homines interpellent, ut
supra scripsi, non impedio - haec quem ad modum explicari possint
30 aut, a te cum explicabuntur, ne impediuntur timeo.

..... III Non. Majas, ex castris, Dertona.

per-versus, adj. 1-2: misundelig. -
Der må have været nogle i
Rom, der kritiserede D.
Brutus' handlinger; Brutus
afviser kritikken ret brysk.

exploratus, adj. 1-2: udforsket, 'helt
klart'; *exploratum habeo*: det
står helt klart for mig.

hoc temporis: på dette tidspunkt.

video, vidi, visum, 2: ser; *videtur*:
det synes rigtigt.

causa, -ae, 1 f.: sag, årsag, 'forsvar'.

livor, -ris, 3 m.: blygrå farve;
misundelse.

interpello, 1: afbryder, forhindrer.

quo minus, konj.n m. konj.v: at
(ved verber, der bet. 'forhind-
rer').

commodus, adj. 1-2: bekvem;
'effektiv'.

perturbatio, -onis, 3 f.: forvirring.

cupiditas, -atis, 3 f.: begær.

vacuitas, -atis, 3 f.: tomhed; 'ledigt
embede'. - De to konsuler er jo
døde, så nu står embedet som
konsul ledigt.

commendo, 1: betror.

pedes, -diti, 3 m.: fodgænger;
fodsoldat.

inermis, adj. 3: ubevæbnet.

ergastulum, -i, 2 n.: arbejdslejr.

solvo, 3: løsgør, 'åbner'.

ab-ripio, -ripui, -reptum, 3: fjerner.

manus, -us, 4 f.: hånd; gruppe.

Publius <i>Ventidius</i> Bassus havde været en kompetent officer under Cæsar. Han førte styrken, der tales om, fra Italiens østkyst (området <i>Picenum</i>).	decursio, -onis, 3 f.: udfald, 'partisanangreb'.
iter, itineris, 3 n.: rute; march.	angustiae, -arum, 1 f. (kun i plur.): snæverhed, 'vanskelig position'.
Vada, -orum, 2 n. (plur.): Vada Sabatia, by ved Middelhavet ca. 50 km. vest for Genova.	con-ficio, -feci, -fectum, 3: gør færdig, 'gør det af med'.
Marcus Aemilius <i>Lepidus</i> havde været en ledende officer under Cæsar. I 43 var han statholder i Gallia Narbonensis (Sydfrankrig) og i den østlige del af Spanien.	impero, 1: befaler (m. dat.; se H&Ø § 151, på s. 118, om passiv konstruktion. Oversæt: 'man kan ikke ...')
con-fero, -tuli, -latum, -ferre: bærer sammen; <i>me c.:</i> slutter mig til.	uterque, distr. pron.: enhver af to; 'begge dele'.
	quem ad modum: hvordan.
	explico, 1: udreder.
	Dertona, -ae, 1 f.: Dertona, by ca. 50 km. nord for Genova.

Decimus Brutus' erklæring om sin gæld til Cicero er naturligvis ikke bare ord. Ciceros indsats for at få senatet til at bekæmpe Antonius kan ikke undervurderes; og de mange filippiske taler - den fjortende og sidste, vi har endnu, blev holdt den 20. april efter slaget ved Forum Gallorum - vidner stadig om denne indsats.

Decimus Brutus står altså den 27. april ca. 100 km. fra Antonius. Der gik en direkte vej, *via Aemilia Scauri*, fra Dertona til Vada Sabatia. For at bestemme sig for sit næste træk er Brutus nødt til at gøre sig overvejelser over Antonius' planer og hans øjeblikkelige styrke. Han ved, at Antonius har vundet i styrke, og han har opgivet at udnytte Octavian og hans styrker på grund af manglende disciplin. Men Antonius' plan er endnu uklar. Det er den ikke dagen efter, den 6. maj, hvor han igen skriver til Cicero:

¹ Eodem exemplo a te mihi litterae redditae sunt, quo pueri mei attulerunt. Tantum me tibi debere existimo, quantum persolvere difficile est. Scripsi tibi, quae hic gererentur.

In itinere est Antonius; ad Lepidum proficiscitur; ne de Planco
5 quidem spem adhuc abjecit, ut ex libellis ejus animadverti, qui in me inciderunt; in quibus quos ad Asinium, quos ad Lepidum, quos ad Plancum mitteret, scribebat. Ego tamen non habui ambiguum et

statim ad Plancum misi, et biduo ab Allobrogibus et totius Galliae legatos exspecto, quos confirmatos domum remittam.

- 10 ² Tu quae istic opus erunt administrari, prospicies, ut ex tua voluntate reique publicae commodo fiant. Malevolentiae hominum in me, si poteris, occurreris; si non potueris, hoc consolabere, quod me de statu meo nullis contumeliis deterrere possunt.

Pridie Nonas Maias, ex castris, ex finibus Statiellensium.

exemplum, -i, 2 n.: eksempel; 'forlæg'. - Cicero har sendt to breve med samme ordlyd af sted, det ene med Decimus normale bude ('pueri mei'), det andet ad en anden kanal.

gererentur: konjunktiven har ingen god forklaring. Men Decimus bruger konjunktiv i en relativ-sætning også nedenfor (mitteret).

Lucius Munatius *Plancus*: betroet officer under Cæsar. I 44 - 43 var han statholder i *Gallia comata*, dvs. det centrale og nordlige Frankrig.

ab-icio, -jeci, -jectum, 3: kaster bort; 'opgiver'.

libellus, -i, 2 m.: lille bog, 'notesbog'.

in me = *mihi in manus*.

Gajus *Asinius* Pollio, tidligere officer under Cæsar, statholder i det vestlige Spanien i 44 - 43.

scribebat: imperfektum, se H&Ø 192,3. Oversæt med præsens.

ambiguus, adj. 1-2: tvetydig; *ambiguum habere* betyder måske 'være i tvivl'.

Allobroges, -gium, 3 m.: allobrogerne, et folk i det sydlige Gallien.

legatus, -i, 2 m.: udsending, delegeret, diplomat. - Decimus sætter præpositionsforbindelsen *ab Allobrogibus* parallelt med genitiven *totius Galliae*, begge står adjektivisk til *legatos*. Oversæt: 'udsendinge fra allobrogerne og hele Gallien'.

Når Cicero sådan sender to eksemplarer af sit brev afsted, har det naturligvis samme årsag, som at Decimus får fat i Antonius' notesbøger - alle parter har spioner ude, der efter bedste evne afbryder modstanderens forbindelseslinjer. Der er hverken radio eller telefon - al kommunikation må foregå pr. brev eller bud.

Billedet, Decimus Brutus finder i notesbøgerne, er ikke uventet. De tre store provinser i vest var alle under kommando af tidligere Cæsarianere. Dette enorme område og de store militære styrker, der holdt dem besat, måtte naturligvis ikke falde i Antonius' hænder. Alle regnede med, at Lepidus ville støtte Antonius - i et tidligere brev kalder Decimus ham *homo*

ventosissimus, og er ganske overbevist om *Lepidum recte facturum numquam*. Pollio og Plancus har begge travlt med at skrive breve til Cicero om, hvor trofaste de er overfor senatets politik.

Brevet, der følger, er det sidste bevarede brev i Ciceros korrespondance. Det er skrevet af Plancus den 28. juli 43 fvt. (*Ad fam.* X 24):

¹ Facere non possum, quin in singulas res meritaque tua tibi gratias agam, sed me hercules facio cum pudore. Neque enim tanta necessitudo, quantam tu mihi tecum esse voluisti, desiderare videtur gratiarum actionem, neque ego libenter pro maximis tuis
5 beneficiis tam vili munere defungor orationis et malo praesens observantia, indulgentia, adsiduitate memorem me tibi probare. Quod si mihi vita contigerit, omnis gratas amicitias atque etiam pias propinquitates in tua observantia, indulgentia, adsiduitate, vincam; amor enim tuus ac iudicium de me utrum mihi plus
10 dignitatis in perpetuum an voluptatis cotidie sit adlaturus, non facile dixerim.

² De militum commodis fuit tibi curae; quos ego non potentiae meae causa (nihil enim me non salutariter cogitare scio) ornari volui a senatu, sed primum quod ita meritos iudicabam, deinde quod ad
15 omnis casus conjunctiores rei p. esse volebam, novissime ut ab omni omnium sollicitatione aversos eos talis vobis praestare possem, quales adhuc fuerunt. Nos adhuc hic omnia integra sustinuimus.

³ Quod consilium nostrum, etsi quanta sit aviditas hominum non sine causa victoriae scio, tamen vobis probari spero. Non enim, si
20 quid in his exercitibus sit offensum, magna subsidia res p. habet expedita, quibus subito impetui ac latrocinio parricidarum resistat. Copias vero nostras notas tibi esse arbitror. In castris meis legiones sunt veteranae tres, tironum vel luculentissima ex omnibus una, in castris Bruti una veterana legio, altera bima, octo tironum. Ita
25 universus exercitus numero amplissimus est, firmitate exiguus.

Quantum autem in acie tironi sit committendum, nimium saepe expertum habemus. ⁴ Ad hoc robur nostrorum exercituum sive Africanus exercitus, qui est veteranus, sive Caesaris accessisset, aequo animo summam rem p. in discrimen deduceremus; aliquanto
30 autem propius esse, quod ad Caesarem attinet, videbamus.

Nihil destiti eum litteris hortari, neque ille intermisit adfirmare se sine mora venire, cum interim aversum illum ab hac cogitatione ad alia consilia video se contulisse. Ego tamen ad eum Furnium nostrum cum mandatis litterisque misi, si quid forte proficere
35 posset. ⁵ Scis tu, mi Cicero, quod ad Caesaris amorem attinet, societatem mihi esse tecum, vel quod in familiaritate Caesaris vivo illo jam tueri eum et diligere fuit mihi necesse, vel quod ipse, quoad ego nosse potui, moderatissimi atque humanissimi fuit sensus, vel quod ex tam insigni amicitia mea atque Caesaris hunc filii loco et
40 illius et vestro iudicio substitutum non proinde habere turpe mihi videtur. ⁶ Sed (quicquid tibi scribo, dolenter me hercules magis quam inimice facio) quod vivit Antonius hodie, quod Lepidus una est, quod exercitus habent non contemnendos, quod sperant, quod audent, omne Caesari acceptum referre possunt. Neque ego
45 superiora repetam; sed ex eo tempore, quo ipse mihi professus est se venire, si venire voluisset, aut oppressum jam bellum esset aut in aversissimam illis Hispaniam cum detrimento eorum maximo extrusum. Quae mens eum aut quorum consilia a tanta gloria, sibi vero etiam necessaria ac salutari, avocarit et ad cogitationem
50 consulatus bimestris summo cum terrore hominum et insulsa cum efflagitatione transtulerit, exputare non possum. ⁷ Multum in hac re mihi videntur necessarii ejus et rei p. et ipsius causa proficere posse, plurimum, ut puto, tu quoque, cuius ille tanta merita habet, quanta nemo praeter me. Numquam enim obliviscar maxima ac

55 plurima me tibi debere. De his rebus ut exigeret cum eo, Furnio
mandavi. Quod si, quantam debeo, habuero apud eum auctori-
tatem, plurimum ipsum juvero.

8 Nos interea duriore condicione bellum sustinemus, quod neque
expeditissimam dimicationem putamus, neque tamen refugiendo
60 commissuri sumus, ut majus detrimentum res p. accipere possit.
Quod si aut Caesar se respexerit, aut Africanæ legiones celeriter
venerint, securos vos ab hac parte reddemus. Tu, ut instituisti, me
diligas rogo proprieque tuum esse tibi persuadeas.

V K. Sext. ex castris.

facere non possum, quin: 'jeg kan
ikke lade være med at'.

me hercules, bandeord: 'ved
Herkules!'

necessitudo, -dinis, 3 f.: nær
forbindelse; 'fortrolighed'.

munus, -neris, 3 n.: opgave; gave.

oratio, -onis, 3 f.: tale, 'bare ord'.

malo, malui, -, malle: vil hellere,
foretrækker.

observantia, -ae, 1 f.: opmærksom-
hed.

indulgentia, -ae, 1 f.: , tolerance,
venlighed.

adsiduitas, -atis, 3 f.: væren tilstede;
omsorg.

dignitas, -atis, 3 f.: værdighed.

voluptas, -atis, 3 f.: nydelse, fornø-
jelse, glæde.

ad-fero, -tuli, -latum, -ferre: bringer,
giver. - *sit adlaturus* er en
'perifrastisk' futurum kon-
junktiv; oversæt 'vil bringe'.

commodus, adj. 1-2: bekvem;
commoda, 'fordele', 'privile-
gier'. - Soldater, der støttede

senatets politik, var blevet
lovet jordtildelinger; Cicero
sad i den kommission, der
stod for tildelingerne.

cura, -ae, 1 f.: omhu, bekymring. -
curae er final dativ.

potentia, -ae, 1 f.: magt.

con-jungo, 3: binder sammen med;
conjunctus: forbunden, 'loyal'.

novus, adj. 1-2: ny; (superlativ) sidst.

sollicitatio, -onis, 3 f.: lokken, 'propa-
ganda'.

a-vertō, -verti, -versum, 3: vender
bort fra; *aversus*: fjendtligt
stemt, 'led ved'.

integer, -gra, -grum, adj. 1-2: uberørt,
'uforandret'. - Plancus har
ikke vovet at gå til angreb,
men holdt stillingen.

homo, -minis, 3 m.: menneske;
homines: 'folk'.

of-fendo, -fendi, -fensum, 3: støder
an; fejler.

expedio, 4: gør klar; *expeditus*: 'rede',
'beredt'.

latrocinium, -i, 2 n.: røvertogt.

parricida, -ae, 1 m.: morder. - Plancus tænker på Antonius og Lepidus.

tiro, -onis, 3 m.: rekrut.

vel, adv.: 'vel nok'.

luculentus, adj. 1-2: lysende; 'strålende'. - Plancus tænker vel ikke på dens kampevne, men dens kampvilje.

bimus, adj. 1-2: andet-års.

firmitas, -atis, 3 f.: fasthed; 'soliditet'.

acies, -ei, 5 f.: skarphed; slag, kamp.

expertus, adj. 1-2: afprøvet.

robur, roboris, 3 n.: styrke.

Africanus exercitus: to venteranlegioner, der om sommeren overførtes fra provinsen Africa til Italien.

summus, adj. 1-2 (superl. af *superus*): øverst; vigtigst; det vigtigste af ... (H&Ø 277); 'statens allerhelligste'.

discrimen, -minis, 3 n.: afgørelse, 'kamp'.

de-duco, 3: fører ud (teknisk om at føre hæren ud til slag o. lign.)

quod ad Caesarem attinet: 'det, som hører til Octavian' - en underlig omskrivning for 'Octavian's hær'. Men måske havde Octavian stadig disciplinære problemer.

videbamus, nml. Plancus og Decimus Brutus.

nihil = non.

pro-ficio, -feci, -fectum, 3: gør fremskridt, 'gør noget ved det'.

vel ... vel, konj.n: såvel ... som.

familiaritas, -atis, 3 f.: nært bekendtskab, 'daglig omgang'.

illo = den gamle Cæsar.

nosse = *novisse*.

moderatus, adj. 1-2: modereret, 'afbalanceret'. - *sensus* er beskr. gen.

sub-stituo, 3: indsætter i stedet for, *fili loco ... substitutus*: 'i søns sted'.

proinde, adv.: derfra, 'ligefrem'. - Adverbiet lægger sig til *turpe*.

turpis, adj. 3: skændig, skammelig, umoralsk, 'urimelig', 'uforsvarlig'.

dolenter, adv.: 'med smerte'.

quod, konj.n: fordi; hvad angår det, at, 'at'.

una, adv.: sammen (med ham).

accipio, -cepi, -ceptum, 3: modtager; *acceptum refero alicui*: jeg skriver det på nogens konto.

superior, adj. 3 (komp. af *superus*): tidligere, 'forudgående'.

ex-trudo, -trudi, -trusum, 3: driver bort.

mens, mentis, 3 f.: sind, tanke, 'forestilling'.

vero, adv.: i sandhed, 'endda'.

bimestris, adj. 3: to-måneders.

insulsus, adj. 1-2: usaltet, 'usmagelig'.

efflagitatio, -onis, 3 f.: udæsken, 'krævementalitet'.

ex-puto, 1: lodder (dybden af ngt.)

necessarius, adj. 1-2: nærmeste (venner eller familie, her måske 'rådgivere').

juvo, juvi, jutum, 1: hjælper (m. akk. obj.)

re-spicio, -spexi, -spectum, 3: ser tilbage på, betænker; *me respicio*, 'besinder mig'.

proprius, adj. 1-2: egen, *proprie*, 'fuldt og helt'.

Karakteristikken af Octavian er naturligvis det vigtigste. Den unge mands vindende egenskaber står i centrum for Plancus - som han antager, de gør for Cicero - og dertil kommer Plancus' fornemmelse af ansvar over for den gamle Cæsars arving. Men Plancus kan ikke se andet, end at det er Octavians ansvar, at problemet Antonius ikke er blevet løst. Og det står nu klart, at Octavian har tænkt sig at søge det konsulat, som stadig står ledigt efter Hirtius og Pansa. Plancus kan tilsyneladende nærmest ikke kende den dannede unge mand igen, som han har holdt så meget af.

Som sagen står nu, står Plancus militært, selv med Brutus nær ved, langt dårligere end Antonius og Lepidus. For ikke at sætte alt på ét bræt har Plancus derfor bare holdt sin stilling - ikke angrebet. Med alle de gunstbevisninger, soldaterne og Plancus selv har fået, ikke mindst på Ciceros foranledning, gør det helt ondt i Plancus at indrømme det - men han indrømmer det, syltet ind i endeløse taksigelser og forsikringer om evig troskab.

Den slags sprogbrug kan ofte afsløre, at folk er alt andet end sikre på, hvad de siger. Og mindre end en måned efter, at Plancus har skrevet dette til Cicero, har den militære situation fået Plancus over på Antonius' og Lepidus' side. Ikke længe efter følger Pollio trop. Vesten er på Antonius' side - Rom er ikke mere 'sikkert fra denne side'.

Den 19. august vælges Octavian til konsul - endnu ikke 20 år gammel, og godt hjulpet af 11 legioner lejret lige uden for Rom. Kort tid efter vedtages en lov, der landsforviser Cæsarmorderne. Derpå ophæves fordømmelsen af Antonius og Lepidus. I oktober mødes Antonius, Lepidus og Octavian nær Bologna og aftaler den videre procedure. 27. november vedtages i Rom en lov, der opretter det andet triumvirat, bestående af netop de tre, og gældende for fem år. De vigtigste forretninger for triumvirerne var at skaffe deres soldater jord til belønning for deres indsats, og skaffe sig af med deres fjender. Decimus var allerede død, da Plancus gik over; Marcus skulle siden lide døden i slaget ved Philippi.

Cicero døde den 7. december. Hans død blev beskrevet i Titus Livius' monumentale romerske historie - i bog 120. Stykket står at læse i Cicero - en antologi ss. 176 - 177.

Octavian blev siden til Augustus, 'Den ophøjede hersker'. Mod enden af sit liv så han tilbage på sin politiske karrieres begyndelse og beskrev den i begyndelsen af sine 'Res Gestae'. Teksten står i Vita Romana s. 158 - 159.

Det hele er bare så retfærdigt, så effektivt

Antonius døde efter slaget ved Actium; i sidste ende kunne hans utrolige overlever-egenskaber ikke frelse ham for Octavian. Lepidus døde, ensom og forstødt, i 12 fvt. Pollio trak sig tilbage fra politik, men forblev hele sit liv en af de få selvstændige personligheder i Rom, som Augustus ikke bremsede. Det var Plancus, der i januar 27 fvt. foreslog, at man skulle kalde Octavian for Augustus. Ikke underligt, at Plancus gjorde en formidabel karriere og endte som censor i 22 fvt.